

DOI <https://doi.org/10.30970/2078-6999-2019-22-4>

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Лідія Сафонік

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна

lidiyasafonik@gmail.com

Акцентується увага на засадах формування ідентичності в Україні у контексті сучасних викликів. Опираючись на класичне розуміння ідентичності, автор виокремлює шість головних засад формування ідентичності в Україні у контексті сучасних викликів та запитів. Наголошено, що соціальні зрушення в українській дійсності спровокували певний тектонічний зсув у життєвому просторі України, пришвидшуючи процеси конституювання ідентичності українців. Водночас автор застерігає, що сьогодні молода людина втрачає відчуття Батьківщини, оскільки існування у глобалізованому світі нівелює потребу укорінення. Відтак автор погоджується з думкою Ф. Фукуями, що ліберальні демократи покликані повернутися до більш універсального розуміння людської гідності, інакше конфлікт ідентичностей загрожує катастрофою.

Ключові слова: ідентичність, нація, народ, спільнота, людина, укорінення.

Постановку проблеми: її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Згідно класичного розуміння ідентичність – це результат того, що суб'єкт трансформувалася у субстанцію, «опанував» свою субстанцію, став «самому собі рівним». Людина, яка оволоділа субстанцією, інтереси загального (громади, народу, етносу, нації тощо) ставить вище своїх приватних інтересів. У передмові до праці Ф. Гегеля «Феноменологія духу» мова іде про абстрактну всезагальність, що має значення громадськості, універсальної спільноти, яка підтримується й захищається, щоб стати Абсолютом [7]. Нинішня Україна деяким чином подібна на тогочасну Німеччину, Німеччину опісля Наполеонівської навали, яка переживала хвилю патріотизму. Очевидно, що у прагненні «зшити» країну завдання нинішньої української громадськості подібні до завдань тогочасної німецької.

Однак складність вирішення цього питання у тому, що значна частина українців позбавлена суб'єктноцентрованого розуму, оскільки подекуди радикально критично налаштована щодо інституційного порядку держави. Ю. Габермас зокрема наголошує, що людина наділена суб'єктноцентрованим розумом, коли її індивідуальна воля збігається з інституційним порядком держави [17]. Людина, яка категорично не приймає інституційний порядок держави, володіє «збуреною» ідентичністю (С. Бистрицький) [4].

Власне вибори президента України явно демонструють «збуреність» ідентичності пересічного українця.

Мета статті (постановка завдання) – окреслити головні засади формування ідентичності в Україні у контексті сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Керуючись метою окреслення засад формування ідентичності в Україні у контексті сучасних викликів, будемо опиратися на такі праці – Б. Андерсона «Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму», З. Баумана «Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності», А. Блума «Звуження американської

свідомості», В. Декомба «Клопоти з ідентичністю», М. Гайдегера «Захищаючи ідентичність», Гантінгтона С. «Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку», Ч. Тейлора «Етика автентичності», Ф. Фукуями «Проти політики ідентичності» та інших.

Корисно ознайомитися з матеріалами міжнародної конференції «Людина та її ідентичність в добу глобалізму», яка відбулася у ЛНУ імені Івана Франка (2010), учасниками якої були Є. Бистрицький, А. Карась, В. Мельник, А. Лой, І. Держко, Л. Сафонік, Едвард Алам (Edward Alam), Василь Глухман (Словаччина, Пряшів) та інші; матеріалами круглого столу «Філософської думки» «Просвітництво: історія, культура, ідентичність» (2017), в якому брали участь Є. Бистрицький, А. Гарапон, К. Гійон-Лекок, О. Гомілко, І. Дюмон, А. Єрмоленко, В. Омелянчик, О. Панич, М. Попович, С. Пролеєв, Ф. Рено та інші.

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. З метою окреслення проблеми формування феномену ідентичності в Україні у контексті сучасних викликів наголошується на взаємозв'язку колективного та особового, «ми» та «я», оскільки у радикальному прагненні реалізації власної автентичності подекуди не відбувається опанування суб'єктом своєї субстанцію, відтак формування суб'єктноцентрованого розуму, що загрожує небезпеками втрати національної та культурної ідентичності. Таким чином відповідаючи на запитання «хто я» не варто нехтувати відповіддю на питання «хто ми», повсякчас сприяючи конституюванню дискурсу «ми».

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У літературі виокремлюються різні типи ідентичності: а саме етнічна, національна, культурна, особова, гендерна тощо. Найпершою засадою формування національної ідентичності є прагнення народу дати відповідь на запитання, «хто ми». «Збурення» української ідентичності викликане тим, що український народ не є гомогенним у відповіді на запитання, «хто ми». Клопіт з тим, що певні громадяни ідентифікують себе «радянськими людьми», відтак критично, подекуди вороже, оцінюють українську дійсність, а інші громадяни України, прагнуть розірвати усі смислові зв'язки з радянським минулим. С. Гантінгтон у праці «Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку» згадує роман «Мертва лагуна» Майкла Дібдіна (Michael Dibdin), який вдало передав устами венеціанського націоналіста радикальний спосіб формування національної ідентичності «без ненависті до того, чим ми не є, не можна полюбити те, чим ми є» [6, с. 11]. Досить полемічною думкою є позиція С. Гантінгтона, який вважає, що формуванню ідентичності «ми» сприяє наявність зовнішнього ворога. Так, С. Гантінгтон артикулює нашу увагу на тому, що «... для народів, які шукають власну ідентичність і наново відкривають етнічні корені, наявність ворогів є визначальною» [6, с. 11]. Наявність ворогів згуртовує людей перед лицем зовнішньої загрози, однак не єдиним й обов'язковим є визначальним чинником формування національної ідентичності. У той же час слушно звучить думка С. Гантінгтона, що «ми знаємо, ким ми є, лише після того, як дізнаємося, ким ми не є, і часто лише тоді, коли знаємо, проти кого ми» [6, с. 13].

Знаково, що соціальні зрушення в українській дійсності під гаслом «ми знаємо, ким ми є, лише після того, як дізнаємося, ким ми не є» спровокували певний тектонічний зсув у життєвому просторі України та Європи. Такі карколомні соціальні зрушення пришвидшують конституювання національної ідентичності. З. Бауман та Л. Донкіс наголошують: «... Україна стала лакмусовим папірцем для глобальної моральної (не) чутливості на початку двадцять першого століття. У жодній країні світу не було більш трагічного пробудження і повернення до справжньої незалежності й свободи, ніж в Україні» [2, VI]. З. Бауман наголошує, що люди, що захоплюють вулиці, «здатні розхитати самі підвалини тиранічних

або авторитарних режимів, що прагнуть цілковито контролювати поведінку своїх підлеглих і, понад усе, позбавити їх права на ініціативу» [2, с. 78].

На нашу думку, більш вагомим засадою формування ідентичності є горизонти значущості, які з'являються на суспільному горизонті. Горизонти значущості є *другою засадою* конституювання національної ідентичності. Горизонти значущості України повстають завдяки вибору кожного з жертвників. Саме їх вибір величю сприяє конституюванню етнічної, національної та культурної ідентичності. Згадаймо слова Т. Шевченка, які вповні характеризують вибір людей-жертвників: «І золотої, й дорогої // Мені, щоб знали ви, не жаль // Моєї долі молоді: // А іноді така печаль // Обступить душу, аж заплачу». Жертвна дія найбільш змістовно сповнює соціальний дискурс значущими смислами. Згідно з Ч. Тейлором, «незалежно від моєї волі існує щось благородне, мужнє і тому важливе для надання форми моєму власному життю» [12, с. 38]. Відтак, саме «значущі інші» є новим смисловим горизонтом, який істотно впливає на механізми конституювання національної ідентичності.

Керуючись «збуренням» української спільноти, надзвичайно актуально звучать слова М. Поповича про те, що вільним можна бути лише «серед своїх». Мислитель наголошує, що «людина вільна – це означає, що вона перебуває у вільному стані, себто «серед своїх» [13, с. 134]. Мислитель указує, що національна ідентичність набуває фактичного, а не декларативного статусу, коли співвідноситься зі спільнотою, бо «свобода вимагає ідентичності, а ідентичність досягається через співвіднесення мого Я з моєю спільнотою» [13, с. 134]. Розширення смислового контексту «своїх» сприяє консолідації суспільства й національній гідності громадян. М. Кастелз ідентичність, яка стосується соціальних акторів, розуміє як «процес творення сенсу на підставі певного культурного атрибуту чи пов'язаного між собою збору культурних атрибутів, якому-яким надається першість над іншими джерелами сенсу» [18, с. 22].

Своєю чергою З. Бауман уважає, що *етнічна ідентичність*, хоч і є важливою рисою ідентичності, сьогодні виконує скоріше функцію підтримки інших спільнотних ідентичностей (релігійних, національних, територіальних). Більше того, аналізуючи європейську частину світу, З. Бауман зазначає, що заради зручності й з практичною метою ідентичність перетворюється в «ідентеймент» («забаву»), «рухаючись від театру воєнних дій фізичного і духовного виснаження до сцени розважальної п'єси, стаючи зацікавленням та однією з улюблених розваг homo ludens проти homo politicus» [2, с. 44].

Думка З. Баумана, що національна й етнічна ідентичність є «... дедалі менш важливою лінією фронту, вздовж якої примус і свобода, приєднання і виключення протидіють у війні на виснаження» [2, с. 44], не зовсім відповідає українським запитам. Країни Європи, які не зазнали травматичного досвіду колоніального насилля, сформували свою етнічну й національну ідентичність, яка має довгу історію. У той же час нині громадяни Європи покликані знову забезпечити свою ідентичність від розпорошення. Водночас країни, які пережили родову травму, перебувають у стані конституювання етнічної й національної ідентичності.

Керуючись розпорошеністю етнічної й національної ідентичності громадян України, позитивним чинником є те, що більшість українців переживають гордість за свою країну, що сприяє консолідації суспільства. Отже, боротьба за свободу є сильним формотворчим принципом конституювання ідентичності, відтак дискурс «значимих інших» відіграє значну роль у творенні цього концепту. У той же час громадяни, які вибирають пріоритетними «чужі» дискурси гальмують формування української національної ідентичності. Їм донині зручно ідентифікувати українця як недолугого, боягузливого, підлого, легковірного

прислужника, який без «старшого брата» не спроможний витворити власного дискурсу. Заради виживання більшість колонізованих засвоїли підлабузницькі схеми, які для багатьох є звичними донині. Біда в тому, що це також «ми», за яким дотепер волочиться тягар радянської доби.

Смисловий горизонт «значущих інших» допомагає усвідомити себе як «ми»; спроможний стати дороговказом конституювання ідентичності, оскільки власний вибір завжди повинен мати перед собою буттєвий зразок, вагоміший за власний. Ч. Тейлор правильно зауважує: «Самовибір як ідеал має сенс лише тому, що окремі проблеми є важливіші за інші» [12, с. 38]. Людина, яка вибирає буттєві смисли, без врахування цього чинника, стоїть перед загрозою «падіння» у волюнтаризм та суб'єктивізм. Українці мають приклад людини, яка здатна пожертвувати своїм життям, заради волі, гідності та честі Іншого. Життєвий приклад «значущих інших» спонукав те, що революційні події в Україні 2014 року назвали революцією «гідності».

На зміну поняття «честь», яке є питанням станових переваг, прийшло поняття гідності, яке свідчить про громадську заангажованість людини. Маргіналізація старого поняття честі була прогнозованою, оскільки вона була наслідком соціальної ієрархії. Водночас в Україні поняття «честь» набуло нового змістовного наповнення завдяки героїзму військових. Відтак, руйнування владної ієрархії викликало онтологію гідності, а відновлення гідності людини – це відновлення спотворених структур громадянського суспільства, яке є осердям правової держави.

М. Попович у своїй праці «Бути людиною» детально аналізує поняття честь та слава [13, с. 139]. Отже, герої здобули собі славу, батькам – честь, а пересічній людині повернули людську гідність. Віднині «той, хто шукає сенсу в житті, має існувати в горизонті важливих питань» [12, с. 38, 39], питань, які пов'язані з неможливістю втрати людської гідності загалом. А. Карась зазначає, що гідність людини не належить до апіорних значень, що «...сягають поза людський досвід; навпаки, вона виходить з людського життя й існує через нього» [9, с. 417]. Отже, гідність можна здобути своїми значимими діями, вибороти чи заслужити свої життям, однак, ніяк не купити чи забрати.

«Життя як вправа у свободі» [12, с. 62] є *третьою* засадою конституювання ідентичності українця. Цінність життя, цінність вибору, гідність людини, принцип толерантності й справедливості визначають ціннісно-смисловий горизонт європейської людини. П. Бергер і Т. Лукман наголошують на ролі рефлексивної сутності людини, яка стверджує свою ідентичність, бо «Я твориться як рефлексивна сутність, яка відображає установки, прийняті стосовно до неї насамперед з боку значущих інших» [3, с. 215]. Рефлексивна налаштованість людини дозволяє їй стверджувати, що «...я не можу навіть знайти поза своєю особистістю взірць, за яким жити. Я його можу знайти лише у глибині свого ества» [12, с. 29].

Четвертою засадою формування ідентичності є форми соціального співбуття, оскільки на її формування впливає комунікативне середовище, яке репрезентоване певними наявними мовленнєво-дискурсивними практиками. А. Карась указує, що «... індивід, здійснюючи власну вільну волю, користується наявними культурними ресурсами і конвенційними знаками та цінностями для облаштування власного життя і витлумачення проблем, які перед ним стоять» [10, с. 23]. У свою чергу Ч. Тейлор наголошує, що кожна людина намагається надати сенс своєму життю, керуючись тим, «яким воно було, і яким я планую його надалі, маючи основою те, що було» [12, с. 48]. Відтак «те, що було» впливає на формування ідентичності. У той же час зазначимо, що минуле України як сприяє, так і протидіє процесам творення ідентичності.

П'ятою засадою формування ідентичності є оновлення символічного простору, оскільки старі символи не відповідають запитам сьогодення. В Україні затребувані люди, які здатні екстраполувати нові соціальні смисли та символи, спроможні розширити межі соціальної свободи, витворюючи достойне цивілізаційне тло. Нові соціальні символи та смисли є засторогою декларування та нав'язування чужих смислів. Притомні громадяни України прагнуть збудувати відповідальне громадянське суспільство, оскільки боротьба за незалежність держави переважає над боротьбою за власне виживання. Так, воїни на російської-українській війні віддають своє життя за волю Інших, сприяючи оновленню суспільного життєсвіту.

Трансформації соціально-культурного простору продемонстрували, що служіння загальнозначущим потребам, ідеям та символам (культурне відродження, боротьба за права та свободи людини, збереження рідної мови, культурної та національної ідентичності тощо) сприяють конституюванню значимих смислових зразків. Отже, жертвна дія людини унаочнює перетин сенсу життя людини й смислу буття роду.

У той же час ідентичність не варто розглядати лише як віднесеність себе до якоїсь спільноти, але й як тотожність самих себе, коли ми відносимо себе до себе і збігаємося з самим собою, відтак сучасна молода людина прагне дати відповідь на запитання «хто я». В. Декомб зазначає, що тотожність – це чеснота бути собою [5]. Індивідуальна тотожність самого себе з самим собою уможливує буття людини суб'єкта; людини, яка знайшла свою субстанцію. А. Карась указує: «Відомо, що питання про індивідуальну і культурну ідентичність виникає перед особою тоді, коли доводиться вирішувати, що потрібно робити для досягнення кращого життя і ким для цього варто спробувати стати і бути» [10, с. 22].

Відтак конституювання самоідентичності є *шостою* засадою формування ідентичності, оскільки людина, яка не оволоділа самоідентичністю не спроможна свідомо конституювати національну ідентичність. Перепоною на шляху самоідентичності є те, що сучасний світ досить дихотомічний, відтак, спадає на думку запитання, яким чином ми спроможні конституювати ідентичність самого себе у такому атомізованому світі, враховуючи родові та особові травми, сузір'я наших епістеміологічних сумнівів, інтелектуальних пошуків й емоційних поривів. Можливо саме тому молода людина не завжди спроможна «віднести себе до самого себе і бути збіжною з самою собою», відтак ідентичність «розмивається».

Молода людина «ховається» у соціальні мережі, які дозволяють їй гратися зі своєю ідентичністю. Не дивно, що Ж. Бодріяр наголошує на тотальній симуляції і копіюванні, повторенні і запозиченні [8]. Кіберпростір та чисельні дотичні йому субкультури створюють ілюзію легкості життя. Блоги та сторінки в соціальних мережах виконують функції самопрезентації й самореклами. З. Бауман указує, що нинішня людина, рекламуючи себе, створює запит на саму себе. Відтак «сповідальне суспільство» є оновленою версією Декартового *Cogito*, яке нині звучить: «Бачу, отже, існую». Отже «чим більше людей мене бачить, тим більше я існую» [2].

Соціальні мережі зваблюють образом децентрованої та відкритої культури, де носії цієї культури насолоджуються своєю розкутістю, демонстративністю та ексцентричністю. Однак надмірна залежність від соціальних мереж сприяє поверхневості мислення, «згаданню» буттєвої укоріненості людини. Не дивно, що Дж. Балтер далекий від захоплення дигітальною культурою. Він застерігає, що залежність від різноманітних гаджетів може перетворити життя індивіда на в'язницю, а «...індивідуальні свободи та приватні інтереси руйнуються під тиском електронного нагляду» [15 с. 126].

Отже за допомогою мережевої комунікації людина має великий потенціал «гри з ідентичностями», що дає змогу самовизначення та сприйняття самої себе таким, яким

хочеш бути, однак не є. «Гра з ідентичностями» подекуди ілюзорно розширює межі власної свободи, виявляючи нові аспекти свого «Я». Перевага дигітальної культури у тому, що вона, нехай і ілюзорно, позбавляє людину самотності та забуття, насичує душу людини яскравими емоціями та переживаннями. Загальнодоступність соціальних мереж сприяє швидкій комунікації великої кількості людей, які швидко гуртуються заради певних атракцій. Технологічні можливості сприяють комунікації людини з географічно віддаленими спільнотами, носіями різних культурних, гендерних особливостей, соціального статусу; спонукає її відчувати себе одним з представників наднаціональної і наддержавної спільноти. З іншого боку інтерактивність електронно-цифрових засобів кидає виклик та трансформує традиційні взаємовідносини автора і читача, підриває писемну освіченість та спонукає розвитку нової її форми «дигітальної писемності».

Ідентичність сучасної людини формується щораз в більш інтимний спосіб. Людина оточує себе «близькою» спільнотою, яка має подібні політичні переконання та культурні вподобання. Загал сегментоване суспільство не сприяє конституюванню національної ідентичності, оскільки засноване на вузьких ідентичностях. Ф. Фукуяма правильно застерігає, що сегментоване суспільство не сприяє можливості колективного обговорення та спільної взаємодії. Мислитель стверджує, що така ситуація веде до біди [14]. Так, вимоги одних груп призводять до зворотної реакції інших.

У той же час Дж. Батлер акцентує увагу на тому, що більшість груп не є гомогенними. Так в північноєвропейських країн наявне розшарування в колі феміністок, квір-спільнот, гей-лесбійських правозахисників, антирасистських рухів, рухів за свободу віросповідання. Всередині певних соціальних груп переважають закриті культурні осередки, що уподібнює ці структури до сегментованих, кожна із смислових сегментів тримається на виключенні тих, хто має відмінні погляди. Окремі соціальні групи зручно почувають себе у своїх межах і не бачать нагальної потреби інтегруватися у спільноту, отже комунікувати з Іншими. Отже, звуження ідентичності переважає в середовищі іммігрантів, релігійних фундаменталістів, які прагнуть жити діаспорним життям. Клопіт має місце тоді, коли певні групи виголошують свою ідентичність певним чином, зустрічаючи спротив інших груп, які ідентифікують себе інакше. Скоріш за все у людей, яким характерне явище «звуженої ідентичності», переважає егоїстичне ставлення до держави; їх цікавлять переговори з державою на користь власних інтересів. Вони частково поривають зі своєю колишньою груповою ідентичністю, не набуваючи іншої спільнотних ідентичності [15]. Так заворушення у Франції 2019 року свідчать про те, що люди, які не вповні ідентифікують себе французами, меншою мірою думають про інтереси країни загалом.

Небезпека закритості окремих груп та людей сприяє тому, що вони відмовляють іншим у праві на суспільне визнання та особистий поступ. У межах української двомовної культури розмитість ідентичності загрожує небезпекою маніпулятивного впливу з боку чужих смислів, хибного ототожнення себе з недружніми агресивними етносами. Сучасні технології впливу використовують безмежні можливості заради досягнення певної мети.

Незважаючи на усі застороги, сучасна притомна людина спроможна конституювати ідентичність, яка з'являється на межі реального та віртуального світів. З. Бауман слушно заявляє: «бути відсутнім у соціальних мережах, значить – програти» [2, с. 10], і сьогодні вибудовується нова реальність, новий наратив людства, «який з'являється на телеекранах і комп'ютерних моніторах» [2, с. 11].

Саме тому А. Блум у своїй праці «Звуження американської свідомості» [15] акцентує увагу на відсутності у сучасної американської молоді стійких зобов'язань перед суспільством. Д. Белл, К. Леш, Ж. Ліповецькі стурбовані можливістю політичних наслідків

як результату змін у культурному просторі. Проблема полягає у тому, що культура автентичності не сприяє участі молодих людей у політичному житті спільноти. Людина, яка невпевнена у своїй ідентичності, звертаються по допомогу до різних експертів та радників, екстрасенсів та чаклунів. Д. Белл та К. Леш, керуючись недоліками культури самоздійснення, характеризують її термінами «нарцисизм» (К. Леш) та гедонізм (Д. Белл).

Заперечуючи властивий цій культурі моральний ідеал, А. Блум солідарний з висновком його американських колег, що у такій культурі самоздійснення, немає ніякого морального ідеалу. А. Блум зазначає: «... хоча переважна більшість студентів, як і всі люди, прагнуть мати про себе добру думку, вони усвідомлюють, що власне зайняті своєю кар'єрою та своїми стосунками з іншими. Є певна риторика самоздійснення, яка надає ореолу чарівності цьому життю, проте вони все ж таки розуміють, що нічого особливо шляхетного в тому немає. Захоплення боротьбою за виживання заступило місце захопленню героїзмом» [16, с. 84].

Е. Макінтайр та П. Рікер підтримують думку А. Блума щодо позиції індивідуалізму. Е. Макінтайр зазначає, що історія життя окремої людини «включена» в історію життя спільноти, а П. Рікер наголошує, що жити добрим життям – це жити «разом з іншими і для іншого». Молоді українці торують шлях більшості молодих людей демократичних країн ЄС і Північної Америки. Подекуди образи й символи, які вони запозичують з інтернет-ресурсів, домінують над розумінням реальної суті справ.

Молода людина не завжди володіє глибоким розумінням викликів та загроз, які чатують на націю у буремні часи, оскільки особисті горизонти сприяють тому, що сьогодні молода людина здебільшого втрачає відчуття Батьківщини, оскільки існування у глобалізованому світі нівелює потребу укорінення. Згідно з позицією Б. Андерсона, нація – це уявлена політична спільнота як генетично обмежена і суверенна. Можливо для молодих людей нація більшим чином є уявленою спільнотою, і навіть не тому, що «... представники навіть найменшої нації ніколи не знатимуть більшості зі своїх співвітчизників і навіть не чутимуть нічого про них, і все ж в уяві кожного житиме образ їх співпричетності» [1, с. 22], а тому, що їм бракує аналітичних навиків, щоб помислити й уявити цей «образ співпричетності».

Висновки дослідження і перспективи подальшої розвідки в цьому напрямку. Віртуальний простір потужно впливає на людський світ, сприяючи творенню поліідентичності, творенню заплутаних і складних гетерогенних серій ідентичностей, провокуючи цим відмову від реальної самототожності. Дискурс ідентичності завдяки творенню складних, заплутаних серій ідентичностей-смыслів втрачає свою всезагальну затребуваність. Відтак формується специфічна культурна ідентичності, оскільки у глобалізованому світі культура «дрейфує між локальними і глобальними, між колективними і індивідуальними, безпосередніми та медіа-опосередкованими формами досвіду» [11, с. 17].

Слушно звучить думка Ф. Фукуями у статті «Проти політики ідентичності», що ліберальні демократи покликані повернутися до більш універсального розуміння людської гідності, інакше конфлікт ідентичностей загрожує бідною [14]. Власне інтелектуали покликані сприяти усвідомленому, рефлексивному конституюванню ідентичності, оскільки людина існує в «уявленій спільноті», відтак, керуючись фактом потужних маніпулятивних впливів не завжди спроможна конституювати притомний дискурс ідентичності. Нині ситуація неunikно спонукає шукати вихід у метафізичних дискурсах, які критикували за абстрактну всезагальність, однак всезагальність, яка має значення громадськості, універсальної спільнотності упереджує конфліктність ідентичностей, бо потужний конфлікт ідентичностей спроможний знищити державність та зруйнувати життя спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму [Текст] / Бенедикт Андерсон. – К. : Критика, 2001. – 272 с.
2. Бауман З. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності [Текст] / Зігмунт Бауман, Леонідас Донкіс ; [пер. з англ. О. Буценка]. – К. : Дух і літера, 2014. – 280 с. – («Бібліотека спротиву, бібліотека надії»).
3. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания [Текст] / Питер Бергер, Томас Лукман. – М. : Academia-центр, Медиум, 1995. – 322 с.
4. Бистрицький Є. Ідентичність і межі філософії Модерну / Євген Бистрицький // Режим доступу – http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13356/Prosvitnytstvo_istoriia_kultura_identychnist.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Венсан Д. Клопоти з ідентичністю [Текст] / Декомб Венсан. – К. : Стилос, 2015. – 281 с.
6. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку [Текст] / Семюел Гантінгтон. – Львів: Кальварія, 2006. – 474 с.
7. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу [Текст] / Георг Вільгельм Фридрих Гегель. – СПб : Наука, 1999. – С. 41– 444.
8. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть [Текст] / Жан Бодріяр ; [пер. з фр. Л. Кононович]. – Л. : Кальварія, 2004. – 376 с. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція [Текст] / Жан Бодріяр ; [пер. з фр. В. Шовкуна]. – К. : Основи, 2004. – 230 с.
9. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і неklasичних інтерпретаціях : монографія [Текст] / Анатолій Карась. – К. ; Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 520 с.
10. Карась А. Свобода вибору і культурна ідентичність: взаємовиключення чи взаємодопомога [Текст] / Анатолій Карась // Матеріали міжнародної міждисциплінарної конференції «Людина та її ідентичність у добу глобалізації», 29–30 червня 2010 р. ; [відпов. за випуск проф. А. Карась]. – Львів, 2010. – С. 21–24.
11. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід [Текст] / Джеймс Лалл ; [пер. з англ. О. Гриценко та ін.] – К. : К. І. С., 2002. – 264 с.
12. Тейлор Ч. Етика автентичності [Текст] / Чарльз Тейлор ; [пер. з англ.]. – 2-ге вид. – К. : Дух і літера, 2013. – 128 с.
13. Попович М. Бути людиною [Текст] / Мирослав Попович. – К. : Києво-Могилянська академія, 2011. – 223 с.
14. Фукуяма Ф. Проти політики ідентичності / Френсис Фукуяма // Режим доступу <http://sg-sofia.com.ua/protiv-politiki-identichnosti-fukuyama?fbclid=IwAR1yeXPK5zdifdx309Ei5CmjK0K54MhlUb1LKXNy7pw4BuSn5pWHipC3xg>
15. Butler J. Uwikłani w płeć. Feminizm i polityka tożsamości, przeł [Текст] / Judith Butler [vct. Karolina Krasuska]. – Warszawa : Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2008. – 270 p.
16. Bloom A. The Closing of the American Mind [Text] / Allan Bloom. – N.-Y. : Simon and Schuster, 1987. – 383 p.
17. Habermas J. The Crisis of the European Union: A Response [Text] / Jurgen Habermas ; [translated by Ciaran Cronin]. – Cambridge : Polity, 2012. – 102 p.
18. Castells M. Siła tożsamości [Text] / Munuel Castells. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. – 464 p.

THE BASES OF IDENTITY FORMATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

Lydiya Safonik

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str, 1, Lviv, 79000, Ukraine
lidiyasafonik@gmail.com*

In the article the author points out the six main principles of the formation of identity in Ukraine in the context of modern challenges. The very first principle of the formation of identity is the desire of the people to answer the question «who we are». The complexity of the answer lies in the fact that certain citizens identify themselves as «Soviet people» and hostile to Ukrainian reality. The second principle of identity formation is the significance horizons. The horizons of Ukraine's significance are rising due to the choice of the «square participants». A sample of existential choice of «participants of the square» promotes the constitution of national identity. Thus, the third principle of constituting the identity of a Ukrainian is «life as an exercise in freedom». The fourth ambition of identity formation is the form of social well-being that has a great influence on the formation of a person's identity. The fifth principle of identity formation is the renewal of the symbolic space of Ukrainian reality, since the old symbols do not meet the needs of today's Ukraine. As never before, Ukraine needs intellectuals who are capable of creating new social meanings and symbols. Updated meanings and symbols are an excuse for imposing other people's meanings. The sixth principle of constitutionality of identity is the formation of self-identity; otherwise, a person is not able to constitute a national identity. The obstacle to self-identity is that the modern world is rather dichotomous. The article emphasizes that today the young person loses the feeling of the Motherland, since existence in a globalized world reduces the demand for rooting. Thus, the author agrees with F. Fukuyama's opinion that liberal democrats are called to return to a more universal understanding of human dignity, otherwise the conflict of identities is in danger.

Key words: identity, nation, people, community, person, rooting.